

1940

1940. január 1.

Dr. Várady Imre szenátor újszertendei szózatot intézett a magyar kisebbséghez, amelyben megfogalmazta a minimális elvárásokat. Ezek a következők voltak: a magyar politikai párt engedélyezése, országos magyar kulturális szövetség létrehozásának az engedélyezése, végül olyan kormányintézkedés, amely biztosítja, hogy az adókievető bizottságokban is legyenek magyarok. Ez a három minimális kívánság teljesen megfelelt annak a háromirányú munkának, amelyet a régen beszüntetett Magyar Párt kezdett.

Csuka 1995, 471.

Jugoszláviában életbe lépett az új adó- és illetéktörvény, amely a délvidéki magyarságot is súlyosan érinti, melynek soraiban a földművesek vannak a legrosszabb gazdasági helyzetben. A néhány holdas magyar kisbirtokosok az utóbbi években a legnagyobb erőfeszítéseket tették, hogy az adóssággal terhelt kis földjüket megmentsék a kényszereladástól. A magyar kisbirtokosok gazdálkodásának alapja a búza és a kukorica. E két termény bizonytalan termés hozamának van tehát kitéve a magyar kisgazda. E két termény hozama alig elegendő ahhoz, hogy az adót megfizesse, és a mindennapi kenyerét biztosítsa a maga és a családja számára. Ha tehát eddig is alig tudta megfizetni az adóját, hogyan tudja majd ezután megfizetni, amikor sokkal súlyosabb adókat róttak ki rá. [...] A földműveseknél alig vannak valamivel jobb helyzetben a kereskedők. Őket érinti a legsúlyosabban az új adórendelkezés. A törvény ilyen formában nagyszámú magyar, szerb és egyéb nemzetiségű kereskedő teljes anyagi romlását okozza. Az iparosok száma elenyészően csekély a magyaroknál a földművesek és kereskedők számához viszonyítva.

Kisebbségi Körlevél, 1940. 3. sz. 28–29.

1940. január 6.

A szabadkai Olvasókörben Garay Béla rendezésében megtörtént Cziráky Imre *Muskátli* című népszínművének az ősbemutatója, amelyre maga a rendező így emlékezett vissza: „Az Olvasókör színészgyűjtésének munkája állandó fejlődést mutatott, és egyre jobban kirajzolódott igazi feladata. Ebben a fejlődési szakaszban jelentős állomás volt a következő bemutató, amelyre nagy szorgalommal készültek Garay Béla rendező irányításával. Ugyanis 1940. január 6-ára tűzték ki Cziráky Imre vajdasági író eredeti színművét, a *Muskátlit*. Ez volt az első eset, hogy a szabadkai Olvasókör színpadán jugoszláviai magyar író műve került bemutatásra, és ennek az első próbálkozásnak épp az adott különös jelentőséget, hogy az egyik legjelesebb vajdasági íróra esett a választás. Cziráky Imre közismert volt, a népeletből merített történelmi a legjobb magyar népi írókra emlékeztettek.” A bemutató híre lázba hozta a Bácska és a Bánság magyarságát, a jegyek már elővételben elkelték. Az 1940. január 6-ai ősbemutató zsúfolt ház előtt zajlott. „Nemcsak a helybeli magyarság, hanem az egész Vajdaság képviseltette magát a nagy jelentőségű eseményen. Valóságos magyar ünnep volt ez a nap. Itt voltak a helybeli szláv egyesületek képviselői is. A Neven, valamint a Graničar dalárda is képviseltette magát.” A sikert követően másnap, január 7-én az Olvasókör műkedvelő színjátszói ismét közönség elé álltak, a sajtó pedig a sikert méltatva kiemelte: Cziráky Imre darabja volt az első színmű, amely érdemben foglalkozott a jugoszláviai magyar kisebbség belső, lelki problémáival. Dalbetétei, melyeket ugyancsak Cziráky komponált, elmaradhatatlan részeivé váltak a délvidéki magyar műkedvelő társulatok dalestélyeinek.

Garay 2012, 99.

Kass László (Szegedi Emil) közvetlenül a színmű 1940 első napjaiban történt szabadkai bemutatója után a *Kalangya* januári számában

részletesen foglalkozott a darabbal. „A városi és falusi szellem különbözősége és az ebből eredő társadalmi ellentétek a városi és falusi polgárság között, különösen kisebbségi sorsban, olyan jelenségek, melyek mellett nem lehet elsiklani. A probléma az elmúlt húsz év alatt nálunk is és máshol is sokszor felmerült, állandó témája volt a napisajtó közíróinak, a demográfusoknak, a falukutatóknak, szociográfusoknak és a népi lélek bűvárainak” – írta az ismert publicista.

Kalangya, 1940. január.

A szabadkai Magyar Olvasókör színpadán bemutatott Czirák Imre *Muskátli* című darabját, amely erősen politikai tendenciájú és majdnem irredenta színezetű volt [sic]. A darabot a legnagyobb lelkesedés fogadta, és Szabadkáról diadalmas körútra vitték az egész Délvidéken.

Csuka 1995, 474–475.

1940. január 14.

Zágrábi keltezéssel megszületett a Horvát bánóság szabórnak rendjéről és megszervezéséről szóló szabályzat, melyet horvát részről dr. Ivan Šubašić, a Horvát bánóság bánja, szerb részről Pavle régens, dr. Stanković és dr. Petrović írtak alá.

Kisebbségi Körlevél, 1940. 5. sz. 29–42.

1940. január 30.

Újvidéken a Dragiša Cvetković miniszterelnök vezette küldöttség megbeszélést folytatott a vezető magyar politikusokkal – gyakorlatilag az egykori Országos Magyar Párt vezetőivel. A magyar küldöttségben Várady Imrén kívül jelent volt Deák Leó, Strelitzky Dénes, Mohácsi Pál zentai tanár és Horváth Lajos újvidéki református lelkész. A megbeszélés elején Dragiša Cvetković miniszterelnök kijelentette: örül, hogy végre a jugoszláviai magyarok valódi képviselőivel tárgyalhat, Nagy Iván és Szántó Gábor ugyanis az ő számára nem politikai tényezők. Várady Imre az együttműködésről biztosította

a miniszterelnököt, amennyiben a magyar közösség követeléseinek eleget tesznek.

Mészáros 1989, 197–198.

Dr. Várady Imre szenátor, Strelitzky Dénes, Deák Leó, Mohácsi Pál és Horváth Lajos kihallgatáson jelentek meg Cvetkovic miniszterelnöknél, aki a magyar kívánságokra kijelentette, a kormány a jövőben a magyarságra fogja bízni a parlamenti képviselők jelölését, továbbá lehetővé teszi a magyar tanítóképezde és a magyar gimnázium létrehozását és meg fogja engedni, hogy a nemzetiségi polgárok szabadon vásárolhassanak egymástól ingatlant. A kormány engedékenysége a Magyar Párttal, általában a magyarsággal szemben nem haladt tovább ennél. Az önálló Magyar Párt újbóli engedélyezéséről a hatalmi körök hallani sem akartak.

Csuka 1995, 471.

Vukovics Gyido József szenátor és dr. Nagy Iván, a Zágráb felé orientálódó magyar politikai csoport vezetője között egyre élesebbé vált a harc. Vukovics egy nyilatkozatában határozottan megcáfolta azokat a híreket, hogy dr. Nagy Iván felhatalmazást kapott volna arra, hogy ő szervezze meg a magyarságot. Nagy Iván tiltakozott Vukovics kijelentése ellen, és ebből a szenátor és a magyar politikai vezetés között olyan vita keletkezett, amely végül személyeskedésig fajult.

Csuka 1995, 472.

1940. január

A belgrádi Lomina utcában megkezdte működését az önálló Református Magyar Egyházközség. A lelkészi hivatal tulajdonképpen a Bácsfeketehegyen székelő jugoszláviai magyar református püspökségnek belgrádi kirendeltsége. A fővárosi lelkészi hivatal élén Kincses Zoltán újvidéki származású lelkész áll, aki mintegy kétezer református magyar lelki gondozója. Az ő feladata lesz a hívek egyházi közösséggé szervezése. A különböző belgrádi iskolák református növendé-

kei is a lelkeszi hivatalban tanulnak hittant. Az egyházközösség a hívek önkéntes adományából tartja fenn magát, a lelkeszi hivatalt is a hívek adományából rendezték be.

Láthatár, 1940. január, 44.

1940. február 10.

A Zombor környéki szerbek tiltakoztak az elcsatolás gondolata ellen. A szabadkai szerb klub a horvát ügyvédek állásfoglalására egy nyilatkozattal válaszolt. [...] Vukovics Gyido József tagadta, hogy 1939. november 13-án a szabadkai pályaudvaron a szerbeket „szerb söpredéknek és bitangoknak” nevezte volna. Csupán ennyit mondott: „Összes szenvedéseinknek azok az okai, akik húsz évvel ezelőtt idejöttek és minden kormányzat szolgálatában lábbal tiptorták a mi nemzeti és vallási szentségeinket és közben hihetetlen módon meggazdagodtak.” A szabadkai magyarság némi kárörömmel fogadta Vukovics szenátornak ezt a kijelentését, mert nagyon jól emlékezett arra, hogy Vukovics részt vett abban a küldöttségben, amely 1918-ban Párizsba ment és azt kérte, hogy Szabadkát csatolják az új délszláv államhoz.

Csuka 1995, 473.

1940. február

Dr. Deák Leó felhívást intézett a magyar tanerőkhöz, hogy azok, akik a szabadkai és a zentai gimnázium magyar tagozatán vagy általában a magyar iskolákban akarnak dolgozni, jelentkezzenek nála.

Csuka 1995, 475.

Megtörténtek az első lépések egy mindent összefogó magyar kultúrszövetség létrehozása érdekében. Csuka János, a *Napló* mellékletének vezércikkében Magyar kultúrszövetség címmel közölt egy írást, amelyben a Szerb Matica és a német Kulturbund példájára hivatkozva egy egész országra kiterjedő magyar kultúrszövetség létesítését sürgette.

Csuka 1995, 475.

1940. március 3.

A volt Magyar Párt Zentán értekezletre hívta össze valamennyi szervezetének a vezetőit, és ugyanott, ahol a Magyar Párt megalakult, majdnem magyar parlamentet tartott a régi magyar párti vezetés. A bizalmas értekezleten, amelynek tulajdonképpen nem lehetett hivatalos jellege, hiszen a Magyar Párt nem létezett, a magyar politikai iránykeresés legfontosabb problémáival foglalkoztak. Az értekezlet kimondta, hogy tiltakozik a Vajdaság tervezett kettéválasztása ellen, és tudomásul vette, hogy Várady Imre szenátor tárgyalásokat kezdett a kormánnyal. A megbeszélések lefolytatására dr. Várady Imrét, dr. Strelitzky Dénest és dr. Deák Leót küldték ki, és melléjük tanácsadó szövet létesítettek, amelyek tagjai Mohácsi Pál, Vámos János, dr. Király Károly, dr. Batta Péter, Utassy Ferenc, dr. Zelenay Miklós, Kiss Lajos, Horváth Lajos, Gachal János és Bodai József lettek. A zentai értekezletre a szervezőbizottság tagjai nem engedték be Nagy Iván csoportjának híveit.

Csuka 1995, 475.

A Horvátországban élő magyarok számára engedélyezték egy, az egész horvát területre kiterjedő hatáskörű magyar kultúregyesület létesítését. Ennek elnöke Molnár Sándor lett.

Csuka 1995, 476.

Az egykori Országos Magyar Párt mintegy kétszáz tagja nagygyűlést tartott Zentán. A jelenlévők meghatalmazták Várady Imrét, Deák Leót és Strelitzky Dénest, hogy a magyarság követeléseiről tovább is folytassák a belgrádi hatalommal a hivatalos tárgyalásokat.

Mészáros 1989, 200.

1940. március 3.

Zágrábban megtartotta alakuló közgyűlését a Horvát Bánsági Magyar Művelődési Egyesületek Szövetsége, amely egy szervezetbe tömöríti a magyar művelődési szervezeteket. Az alapsza-

bálya szerint a szövetség célja a magyar népi hagyományok és a magyar kultúra ápolása és erősítése, a magyar nyelv művelése, a népviseletek megőrzése, különböző előadások, színházi estek és kultúrünnepélyek rendezése. Célul tűzte ki továbbá a magyarság iskolai és iskolán kívüli oktatása mellett a magyar nyelvtanfolyamok megszervezését, és segítséget kíván nyújtani a magyar tanítóképzés és papnevelés ügyének előmozdításában is.

Láthatár, 1940. április, 123.

1940. március 23.

A Nép című lap mai számában a Vajdaság jövőbeli sorsát illetően a horvátok állásfoglalása olvasható: „Macsek dr. álláspontja a vajdasági kérdésben világos. A horvátok akarják a Vajdaságnak, mint széles önkormányzattal rendelkező egységnek a megszervezését, mert az a felfogásuk, hogy éppen ezen vidékek gazdasági, kulturális és néprajzi adottsága miatt ez a megoldás a legkézenfekvőbb. Annál is inkább, mert ezáltal ki lehetne küszöbölni a szerb és a horvát törekvések közötti ellentétet, és a Vajdaság területi megosztásának súlyos problémája nem kerülne napirendre. Másképp alakul azonban a helyzet akkor, ha a Vajdaság lakóinak többsége kishitúségből, félelemből, vagy a politikai öncélúság teljes hiányából, vagy bármi más okból másképp döntene, és nem az önkormányzat mellett. Ebben az esetben a horvátok felvetik a horvátlakta területek kérdését. A felfogásuk az, hogy nem kényszeríthetik se a magyarokat, se a németeket, se a vajdasági szerbeket, hogy a saját sorsuk intézését a saját kezükbe vegyék. Ha azonban ők nem élnek ezen jogukkal, és a nagyszerb elgondolást támogatják, úgy a horvátok csak a vajdasági horvátok jövőjének a biztosítására szorítkoznak majd.”

Kisebbségi Körlevél, 1940. 5. sz. 27.

1940. április 2.

Virradatra 680 centiméterrel Újvidéknél tetőzött a Duna. Futak felől betört a Darányi-telepre, és annak nagy részét elöntötte az árvíz. Másnap, április 3-án délután egy órakor a víz áttörte az Újvidék–Zombor vasút töltését, és rövid másfél óra alatt az egész területet elárasztotta, a Telepnek azt a részét is, amely a szabadkai vasútvonalig terjedt, sőt a rendező pályaudvar és a repülőtér is víz alá került. A Darányi-telepen épült 1480 ház közül 1200 vízben áll, a vályogból épült és a vert falú épületek pillanatok alatt összeomlottak, de használhatatlanná váltak a téglaeépületek is, mert a legtöbb helyen két méter magas víz állott, ami azután teljesen elmosta a talajt. Szakértők a kárt legalább 15 millió dinárra becsülik, aminek nagy része éppen a városrész magyarságát sújtja. A telepi háztulajdonosok és lakosok 80%-a magyar, igen szegény ember. A várost és a Darányi-telepet ért árvíz következtében 10 000 lakos vált hajléktalanná.

Kisebbségi Körlevél, 1940. 3. sz. 36–37.

1940. április 14.

Közgyűlést tartott a szabadkai Magyar Olvasókör, amelyen nagy lelkesedéssel vették tudomásul, hogy Racsmany István gazdálkodó Kelebián felépíti a Magyar Olvasókör fiókházát. Ekkor határozták el, hogy a Magyar Olvasókör épületét kibővítik, hiszen már nem felelt meg a folyton növekvő feladatoknak. Dr. Hősz Dezső vezetésével nagyszabású gyűjtőakció kezdődött, és ebben a gyűjtésben főként a magyar iparosok és kereskedők vettek részt.

Csuka 1995, 476.

1940. április 23.

Ivan Šubašić horvát bán aláírta a Horvátországi Magyar Közművelődési Szövetség alapszabályát, és ezzel a szövetség megkezdhette a munkáját, amit az Egyesült Ellenzék lapja, *A Nép* az eddigi politikájuk ragyogó eredményének tekintett.

Mészáros 1989, 208.

1940. május 18.

Topolyán hatalmas sikerrel mutatták be Cziráky Imre *Muskátlí* című színművét. A színdarab egyazon lendülettel hamarosan eljutott a 25. előadásig. Az elkövetkező másfél év során Cziráky Imre népszínművét sikerrel mutatták be Adán, Óbecsén, Gomboson, Kishegyesen, Kúlán, Péterrévén és Székelykevéen – s a tájolás során Délvidék-szerte megtartott előadások száma hamarosan meghaladta a százat.

1940. május

Megtartotta éves közgyűlését az óbecsei Magyar Népkör. A jugoszláv részről a kisebbségek iránt tanúsított megértőbb magatartás lehetővé teszi az intenzívebb magyar művelődési tevékenységet és az egyesületi életet, ezért a magyarság fokozott intenzitással látott hozzá az elmúlt 20 esztendő kényszerű mulasztásainak a pótlásához. Az óbecsei közgyűlésen hangzott el a kívánság, hogy történelmi előadássorozatot kell a munkatervbe beilleszteni, hogy az ifjúság is megismerhesse nemzete múltját, és ennek keretében fejlessze nemzeti öntudatát. A magyar nép minden örömét és bánatát, gondját és baját a történelme mutatja meg, ezért annak ismerete nélkül a jugoszláviai magyar kisebbség sem élhet öntudatos nemzeti életet. Hogy van mire építeni, azt az óbecsei magyar egyesületek könyvtárainak könyvállományáról készült kimutatás is bizonyítja. Eszerint a Belvárosi Olvasókör és fiókegyesülete 1398, az alsóvárosi Katolikus Kör és fiókegyesülete 1576, a Katolikus Legényegylet 421, a Földműves Ifjúsági Egyesület 380, az Egyetértés Olvasókör 560, a Gazdakör 1312, a Kisgazdakör 1510, az Iparos Olvasókör 1340, a Magyar Népkör pedig 4750 kötettel rendelkezik. Eszerint a tizenegy óbecsei egyesületnek 13 447 kötet van a könyvtárában.

Láthatár, 1940. május, 153.

1940. tavasz

Az újvidéki Darányi-telepet az árvíz majdnem teljesen elpusztította. A magyar újságírók gyűjtést kezdeményeztek, dr. Deák Leó felhívásban szólította fel a magyarságot az adakozásra, mert a Darányi-telep lakói mind szegény magyar kisemberek voltak, és az adományokból több száz magyar ember házat sikerült felépíteni.

Csuka 1995, 476.

1940. június 30.

A zombori Magyar Közművelődési Egyesület, amelyet dr. Deák Imre vezetett, magyar kultúrparlamentet hívott össze, amelyen a magyar élet valamennyi vezetője megjelent, s amelyen igen nívós tárgyalásokat folytattak a délvidéki magyarság különleges kulturális problémáinak megoldási lehetőségeiről. Ennek az első délvidéki magyar kultúrparlamentnek igen nagy visszhangja és hatása volt az egész magyarságban, és röviddel később az újvidéki magyar egyesületek összefogásának eredményeképpen elhatározták egy délvidéki magyar kultúrmúzeum létesítését. Ebben a múzeumban akarták elhelyezni a délvidéki magyar sajtó minden termékét, mindazokat a nyomtatványokat, amelyek a megszállás egész ideje alatt a magyarságra bármilyen vonatkozásban jelentőséggel bírtak és a délvidéki magyar írók könyveit. Röviddel később dr. Várady és dr. Deák Leó megjelentek Cvetkovics miniszterelnöknél és Beslics miniszternél, és nemcsak a magyar kultúrszövetség felállítását, hanem magyar magán-középiskolák engedélyezését is kérték.

Csuka 1995, 478.

Zombori és vidéki előadók közreműködésével kultúrnapot rendezett a város Magyar Közművelődési Egyesülete, melyen ötven vidéki egyesület 180 képviselője jelent meg. Az előadók a magyar kultúrelvet alapvető kérdéseit vitatták meg, és megfogalmazták az egységes irányelveket. A találkozáson előadást tartott a zombori Magossy

Antal, Gachal János, dr. Kührner Béláné, dr. Paál Sándor, Sauerborn Mária, dr. Kührner Béla, dr. Deák Imre, az óbecsei dr. Draskóczy Ede, a szabadkai Richter János és Garay Béla, a zentai dr. Halász János és a pacséri Csete K. István. A szervezők az elhangzott előadások írott változatát füzetben is szeretnék volna megjelentetni.

Bokréta 1940, 66.

1940. július 14.

A *Reggeli Újság* beszámolója szerint Újvidéken hat egyesület, a Beltéri Katolikus Kör, a Református Olvasókör, a Polgári Magyar Daloskör, a Polgári Magyar Kaszinó, a Külső Katolikus Kör és az Adamovics-telepi Olvasó- és Gazdakör határozatot hozott, hogy a Közművelődési Tanács bevonásával azonnal megkezdji a magyar kultúrmúzeum létrehozását, amely méltó tükrölje a jugoszláviai magyarság kultúrájának. A múzeum a következő anyagokat és adatokat gyűjti: 1. a Jugoszláviában megjelenő valamennyi magyar sajtóterméket; 2. a Jugoszláviában nem magyar nyelven megjelenő, a vajdasági kérdésekkel és a kisebbségi magyarság problémáival foglalkozó mindennemű sajtóterméket; 3. a külföldön megjelent, Jugoszláviára és a magyar kisebbségre vonatkozó mindennemű és minden nyelvű sajtóterméket; 4. kéziratok a jugoszláviai magyarságról, monográfiák, etnikai és szociográfiai leírások gyűjtése; 5. népi eszközöket, berendezési tárgyakat, leveles és menyasszonyi (tulipános) ládákat, kézzel faragott konyhaeszközöket, fejfákat, halászati, földművelő eszközöket, agyag- (göloncsér)-munkákat, népi kézimunkákat (varrottasokat); 6. a Vajdaság területén végbement települések leírását, az itt lakó minden más nemzetiségű népesség figyelembe vételével; 7. fényképfelvételeket és leírásokat a magyar népviseletről és szokásokról, a magyar népen kívül az itt lakó összes más nemzetiségekről is; 8. a nép ajkán élő meséket, történeteket, verseket, szokásokat, valamint dalokat; 9. a társadalmi egyesületek kultúrtevékenységéről

szóló évi jelentéseket és jubileumi ünnepek alkalmából kiadott beszámolókat; 10. a kultúregyesületek történeteinek gyűjtését; 11. a vajdasági híres magyar családok történeteinek leírását; 12. a Vajdaság területén született kiváló magyar személyek életrajzi adatainak gyűjtését.

Láthatár, 1940. augusztus, 254–255.

1940. augusztus 30.

A Németország és Olaszország külügyminisztereinek vezetésével működő döntőbíróóság határozata nyomán megszületett a második bécsi döntés, melynek értelmében Észak-Erdély a Székelyfölddel, 43 591 négyzetkilométer 2 185 546 lakossal – ebből 1 123 216 magyar (51,4%, román pedig 42,1%) – Nagyváradral és Kolozsvárral együtt visszakerült Magyarországhoz.

Benda 1983, 975–976.

1940. szeptember 20.

A kormány hatályon kívül helyezte az 1938. február 24-én megjelent ingatlanátírási rendeletet.

Csuka 1995, 479.

1940. szeptember 29.

A szabadkai Magyar Olvasókör Gyermekszínháza Kosztolányi Mariska rendezésében bemutatta a *Ludas Matyi* című ifjúsági színművet.

Garay 2012, 103.

1940. ősz

Horvátország bánja rendelettel szabályozta a kisebbségi iskolák és a beíratás megszervezését. A kisebbségi – tehát a nem szerb, horvát és szlovén nemzetiségű – gyerekek részére, ha a megnyitandó elemi iskola osztályába legalább 30, vagy báni engedély alapján legalább 25 tanuló iratkozik be, iskolák létesítendőek. Az államnyelvű gyerekek kötelesek az államnyelvű elemi iskolába járni, más nemzetiséghez tartozó gyerekek is járhatnak az államnyelvű iskolába, amennyiben a szülők ezt így kívánják. Ha egy községben ugyanannak a

nemzetiségi népcsoportnak több elemi osztálya van, iskolaigazgató nevezhető ki az iskolai tanterők köréből. A nem államnyelvű elemi iskolák tanítóinak a horvát nyelven kívül tökéletesen kell ismerniük a kisebbség nyelvét is.

Kisebbségi Körlevél, 1940. 5–6. sz. 50–51.

Az 1940-es iskolakezdetet a jelentkezők nagy számáról tanúskodott. Az újvidéki államnyelvű középiskolába 5268 növendék jelentkezett, Szabadkán pedig 1400 tanuló beiratkozása még egy középiskola felállítását tette szükségessé. A zombori reálgimnáziumba 856, a nagybecskereki fiúgimnáziumba 1140, a leánypolgáriba 408 és az állami kereskedelmi akadémiára 266 növendék kérte a fölvételét.

Kisebbségi Körlevél, 1940. 5–6. sz. 50–51.

Megjelent a jugoszláviai zsidótörvény, amely a középiskolai oktatásból szinte teljesen kiszorította a zsidóságot, és korlátozta a zsidóság szerepét a jugoszláv gazdasági életben.

Csuka 1995, 479.

A *Kisebbségi Körlevél*, a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet tudományos folyóirata *A jugoszláviai egyetemi és főiskolai hallgatók az 1936–37. tanévben, különös tekintettel a magyar hallgatókra* címmel közölt tanulmányt. A számtalan táblázat egyikéből a magyar egyetemi és főiskolai hallgatók tanintézetek szerinti megoszlása olvasható ki:

Egyetemek, főiskolák	Hallgatók száma	%
Belgrádi egyetem	76	25,34
Ljubljanai egyetem	1	0,33
Szabadkai jogi kar	56	18,67
Zágrábi egyetem	153	51,00
Gazdasági és kereskedelmi főiskola, Zágráb	9	3,00
Zeneművészeti főiskola, Zágráb	4	1,33

Szépművészeti főiskola,

Zágráb	1	0,33
Összesen	300	100,00

A magyar hallgatóknak több mint a fele Zágrábban végezte a tanulmányait. Hogy a magyar hallgatók a közeli Belgrád helyett inkább a legtöbbször számára sokkal távolabbi Horvát bánsági székhelyet keresték fel, annak magyarázata bizonyos érzelmi okokon kívül az, hogy a magyar hallgató ebben a városban talált leginkább szervezett segítségre. A zágrábi Magyar Egyetemi Hallgatók Kultúregyesülete, mely a jugoszláviai magyar egyetemi és főiskolai hallgatók legnagyobb és legrégebb szervezete volt, tanulmányi és menzasegélyezéssel támogatta a szegény sorsú tanulókat. Emellett – ugyancsak az egyesület révén – olyan társaságba kerülhetett, amelyben magyar léggör vette körül.

Kisebbségi Körlevél, 1940. 3. sz. 28–36.

1940. november 23.

Belgrádban a magyar nagykövet, Bakách-Bessenyei György közölte Cincar-Marković külügyminiszterrel, Magyarország kész örök barátsági szerződést kötni Jugoszláviával. Még ugyanazon a napon átadták a szerződés tervezetét is. Belgrád számára világos volt, hogy az örök barátsági szerződés aláírásával közel kerül a hármas paktumhoz. [...] Ribbentrop december 9-én hagyta jóvá a szerződés szövegét.

Vinaver 1976, 392.

Belgrádban Nikola Bešlić közlekedési miniszter fogadta a Várady Imre szenátor vezette magyar küldöttséget. Váradyék a szabad ingatlanforgalmat akadályozó törvény azonnali eltörlését követelték. Ezzel szinte egy időben Dragiša Cveticović miniszterelnökéhez kapta a magyar–jugoszláv barátsági szerződés szövegének a tervezetét.

Mészáros 1989, 212.

1940. november 24.

Újvidéken 250 küldött jelenlétében megtartotta alakuló közgyűlését a Jugoszláviai Magyar Közművelődési Szövetség.

Mészáros 1989, 213.

Az újvidéki Magyar Polgári Kaszinó nagytermében megtartotta alakuló közgyűlését a Jugoszláviai Magyar Közművelődési Szövetség. Az egyhangúlag elfogadott alapszabályt jóváhagyás végett felterjesztették a belgrádi belügyminisztériumhoz, az I. 2081. számú jóváhagyó végzés azonban csak 1941. január 30-án írták alá a hatóságok.

DMKSZ-beszámoló 1941, 11.

Újvidéken megalakult a Jugoszláviai Magyar Közművelődési Szövetség. Diszelnöknek dr. Sántha Györgyöt, elnöknek Krámer Gyulát, alelnöknek Ágoston Sándort, Korányi Elemért és gróf Bissinger Ernőt választották. 1941 februárjában a szervezetből jött létre a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség, ugyancsak Krámer Gyula vezetésével.

Csuka 1995, 479.

1940. december 12.

A jugoszláv–magyar örök barátsági szerződés

Őfelsége a jugoszláv király és a régensherceg, valamint Őfőméltósága a magyar kormányzó nevében, tekintettel a jószomszédi viszonyra, az őszinte tiszteletre és az egymás közötti bizalomra, amely olyan szerencsésen fennáll a két nép közt, azzal a kívánsággal, hogy a jóviszonyoknak tartós és szilárd alapot adjunk, abban a biztos tudatban, hogy a kölcsönös kapcsolatok konszolidálása és megerősítése politikai, gazdasági és kulturális téren egyaránt hasznára válhatik a két szomszédállamnak és a Duna-medence békéjét és jólétét szolgálja, elhatároztuk, hogy szerződést kötünk örök barátságról, és e célból, mint meghatalmazottak a következőket nevezük

meg: Őfelsége a jugoszláv király és a régensek nevében Cincár Markovics Alexander jugoszláv külügyminiszter Őxelenáciája, gróf Csáky István Őxelenáciája valóságos belső titkos tanácsos, a magyar kormányzó nevében, akik miután kicserélték egymás meghatalmazását és azokat rendben és előírt formában levőnek találták, a következőkben állapodtak meg:

A jugoszláv királyság és a magyar királyság közt állandó béke és örökös barátság legyen.

A magas szerződő felek megegyeztek, hogy mindazokban a kérdésekben, amelyek nézetük szerint egymás viszonyát érintik, előzetes megbeszélést tartanak.

Ezt a szerződést ratifikálják és a ratifikációs okmányokat Budapesten cserélik ki.

A szerződés a ratifikációs okmányok kicserélésekor lép életbe.

Ennek megerősítésül a meghatalmazottak aláírták ezt a szerződést és ráütötték pecsétjüket. A szerződés két eredeti példányban készült Belgrádban, 1940. december 12-én.

Cincár-Markovics Alexander jugoszláv királyi külügyminiszter

Gróf Csáky István magyar királyi külügyminiszter

Kisebbségi Körlevél, 1941. 2. sz. 63.

A magyar–jugoszláv örök barátsági szerződés a nemzetközi helyzetnek igen komoly és kritikus pillanatában történt. A világsajtó egységesen hangsúlyozta, hogy a két nemzet együttműködése tartósan biztosíthatja a délkelet-európai békét. Magyarország híd lett a Balkán felé, amely a Balkánt a tengellyel összeköti.

Kisebbségvédelem, 1941. 1–2. sz. 26.

Az örök barátsági szerződés aláírásakor Belgrád úgy vélte, hogy ezzel hozzájárul a Duna mente békéjének megszilárdításához.

Vinaver 1976, 393.

1940. december 13.

Az örök barátsági szerződés aláírását követő napon Hitler parancsot adott a Marita-terv végrehajtására. 1941 januárjától folyamatosan német csapatokat összpontosítottak Romániában.

Vinaver 1976, 394.

A bukovinai Andrásfalva református egyházközség vezetői beadvánnyal fordultak Telekihez. És 16 pontban terjesztették elő leendő telepítésre vonatkozó kívánásaikat. [...] Józseffalva, Istensegíts, Hadikfalva, Andrásfalva és Fogadjisten falvak magyar lakossága 1940-ben 12 083 fő (2.689 család) volt. Négy telep Radauti megyéhez, kettő pedig Suceava megyéhez tartozott. Gazdasági-társadalmi viszonyaikat alapvetően meghatározta az tény, hogy a döntően földműveléssel foglalkozó bukovinai magyarok kezében mindössze 8557,7 kat. hold föld volt, ami azt jelentette, hogy egy főre átlagosan 0,7 kat. hold jutott. Föld nélkül 306 család, a családok 11,3%-a volt, s 12%-nak nem volt önálló háza. A földnélküliek és az apró parcellákat birtokló székelyek a környező román nagybirtokokon

mezőgazdasági idénymunkával keresték kenyerüket. A földtulajdonosok elsősorban zöldségféléket, főleg hagymát, káposztát termesztettek, amelyet a környező városokba, főleg Csernovicba és Moldvába szállítottak. A földművelők mellett 109 iparos, 105 vasutas és nyugdíjas, 7 kereskedő, 8 aktív és 3 nyugdíjas tanító, valamint 6 lelkész alkotta a bukovinai székelyek társadalmát. Döntő többségük katolikus volt, Andrásfalván élt mindössze 94 református család.

Sajti 1987, 54., 57.

1940. december 27.

Közvetlenül a Bácska, a Baranya és a Muraköz megszállása előtt Bárdossy László miniszterelnök aláírta az 1940: XVIII. törvénycikket, amely szerint az Országos Földrendező Bíróság illetékessége agrárügyekben XII. 31-én megszűnik; azontúl a Földművelésügyi Minisztérium hatáskörébe (a megszállt területeken az újvidéki Birtokpolitikai Kirendeltség hatáskörébe) tartozik. Ez a Birtokpolitikai Kirendeltség (BPK) nem sokkal Jugoszlávia összeomlása után alakult meg.

Lőrinc 1977, 55.